Wapenstilstand

✱ ✱ ✱ Toen op 11 november 1918 de wapenstilstandsovereenkomst officieel in werking trad, kwam daarmee het zo lang verbeide einde aan de vijandelijkheden in de Eerste Wereldoorlog, die tot dan toe reeds meer dan vier jaren hadden geduurd en aan de mensheid een verschrikkelijke prijs hadden gekost. De vreugde was, begrijpelijkerwijze, groot en algemeen, hoewel ontegenzeglijk de blijdschap over het beëindigen van de slachting in belangrijke mate werd getemperd en overschaduwd door het leed en de rouw om talloze gevallenen. In loopgraven op het gevechtsveld ontwaakten de strijders uit de gruwelijke nachtmerrie waarin hun leven, dag in, dag uit, aan nauwelijks meer dan een enkele, broze zijden draad had gehangen. En aan het thuisfront kon men zijn geluk schier niet op, nu vaders, echtgenoten, zonen, broers en geliefden niet langer oog in oog met de dood behoefden te verkeren.

Geen wonder, dat deze datum van 11 november in het denken van zeer velen een zo belangrijke plaats is gaan innemen dat zij die dag ook in de jaren daarna in hoge ere zijn blijven houden, vaak zelfs hoger dan de dagen waarop de schitterendste wapenfeiten of de klinkendste overwinningen werden herdacht. De viering van deze Wapenstilstandsdag, waarbij de ernstige bezinning op de gebrachte offers hand in hand ging met het vreugdebetoon om de bevrijding uit de angst, bood een geschikte gelegenheid om te getuigen van de noodzaak om te streven naar vreedzame beslechting van geschillen, en schiep ideale kansen om, zowel nationaal als internationaal, aan dat streven kracht bij te zetten.

Maar helaas was de vreugde bedroevend kort van duur. Nog geen twee decennia later bleek reeds dat het over de vorige generatie gekomen onheil de volgende al niet meer deerde. Dat tijdsverloop volstond om de geslagen wonden zó afdoende te helen dat zelfs van de littekens generlei waarschuwing meer uitging. De doorvoelde bezinning van de eerste naoorlogsjaren was verleden tijd geworden, de gebrachte offers ontroerden de jongeren niet meer en de herinnering was niet sterk genoeg om het opgraven van de strijdbijlen te beletten. Voor de zoveelste maal in de geschiedenis betoonde het mensdom zich hardleers en hardnekkig. Het oorlogsgeweld bleek allerminst te zijn uitgebannen en de wapenen hadden alleen maar tijdelijk gezwegen.

Noch de Tweede Werldoorlog, noch de talrijke gewelddadigheden daarna zijn voorkomen kunnen worden met het in stand houden van de 11-novemberherdenkingen. De hoop dat eens elke dag een ware wapenstilstandsdag zal mogen zijn, is vooralsnog ijdel gebleken.

Tot op de huidige dag blijkt steeds weer opnieuw dat idealisme, goede bedoelingen, hooggestemde verwachtingen, wensen en verlangens slechts een uiterst gering remvermogen kunnen ontwikkelen als het erop aankomt ontsporingen te voorkomen en de stilstand der wapenen te bestendigen. Het is volkomen begrijpelijk dat de mensheid vurig hoopt op een duurzame wapenstilstand, vooral nu het vernietigingsvermogen van de wapens ongekende afmetingen heeft bereikt. Maar die hoop zal alleen dan in vervulling kunnen gaan als *alle betrokken partijen bereid* zijn tot een *wapenstilstandsovereenkomst.*

Nu kan het zijn dat zodanige bereidheid voortvloeit uit het wederzijdse *inzicht* dat het *verwerpelijk* is te pogen enig geschil gewapenderhand te beslechten. Het zou, in dat verband, dan wel aanbeveling verdienen dat — over en weer — van dat inzicht duidelijke blijken werden gegeven. Zoals de zaken thans liggen heeft het er immers alle schijn van dat de gewelddadige beslechting van geschillen alleszins oirbaar wordt geacht. En het moet wel duidelijk zijn dat daarmee de kans op ongewenste herhalingen van een geschiedenis, welker lessen men weigerde te leren, onaangenaam groot blijft.

Het kan ook zijn dat — zoals in de gewapende conflicten tot dusverre placht te gebeuren — de

bereidheid tot het sluiten van de begeerde wapenstilstand wordt *afgedwongen*. Daarbij is het zeker níét zo dat dit afdwingen alleen maar zou kunnen geschieden in de loop van een werkelijke krachtmeting: wie zich realiseert dat het omstreden goed hogere offers zal vergen dan het hem waard is, zal weinig moeite hebben met het in de schede laten van zijn wapen, en alsdan behoeft er van een gewelddadige botsing geen sprake te zijn ..... míts uiteraard de andere partij er geen enkele twijfel over laat bestaan dat die offers inderdáád zullen worden geëist.

Ten slotte zou het denkbaar zijn dat de stilstand der wapenen zou kunnen worden afgedwongen in het kader van een perfect functionerende, algemeen aanvaardbare internationale rechtsorde. De vorderingen die tot dusverre op dit gebied werden gemaakt, wettigen zeer zeker geen overmatig optimisme. Het eertijdse falen van een machteloze Volkenbond toen het erom ging paal en perk te stellen aan de Duitse en Italiaanse agressie, wordt minstens geëvenaard door het hedendaagse onvermogen van de organisatie der Verenigde Naties, die al evenmin in staat is tot een krachtig, supranationaal optreden tegen machten die hun systeem wensen op te dringen aan hen die daarvan niet gediend zijn. En ook het cynisme, waarmee men een toch zo goed bedoeld lichaam als het Permanente Hof van Internationale Justitie — zetelende in het Vredespaleis (!) — pleegt buitenspel te houden, biedt weinig opwekkende perspectieven.
Inderdaad, de kansen op een werkelijk permanente wapenstilstand moet men voorlopig maar niet al te hoog aanslaan. De mogelijkheden daartoe zijn immers beperkt. Op de wensdromen der idealisten kan maar al te gemakkelijk een ontnuchterend ontwaken volgen in een rauwe, onverbiddellijke werkelijkheid. De internationale rechtsorde is nog bij lange na niet zodanig dat daaraan reeds thans het afdwingen van de wapenstilstand zou kunnen worden toevertrouwd.

En daarmee resten in feite nog slechts twee mogelijkheden: men kan zich al bij voorbaat gewonnen geven — gevangenen in een concentratiekamp voeren immers geen wapenen en ook in het knekelhuis heerst doorlopend wapenstilstand — of men kan de potentiële agressoren duidelijk maken dat de prijs voor hun doeleinden onbetaalbaar hoog zal zijn.
Welnu, wapenstilstand is een begeerlijk ideaal, het nastreven meer dan waard. Maar hij moet zo nodig wél kunnen worden afgedwongen. Daarom geldt onverkort:

Si vis pacem, para bellum!

